

Latvijas jauniešu finanšu lietpratības psiholoģiskie aspekti

Sandra Mihailova

Rīgas Stradiņa universitāte, Socioloģijas un psiholoģijas katedra, Latvija

Ievads. Pēdējo gadu ekonomiskā krīze ir aktualizējusi jautājumu par lietpratīgu finanšu rīcību ne tikai valstu / sabiedrību, bet arī individuālajā līmenī. Nesen, 2012. gadā, tika veikts sociālantropoloģisks pētījums par Latvijas jauniešu finanšu lietpratību. Šajā pētījumā tika analizēti sociālie apstākļi, kas ietekmē šo prasmi, taču pētījums par finanšu lietpratības psiholoģiskajiem aspektiem līdz šim Latvijā nav veikts. Tādēļ pētījumā ir analizēta viena no finanšu lietpratības komponentēm – monetārā uzvedība.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Mērķis – izpētīt jauniešu monetārās uzvedības kā finanšu lietpratības komponentes psiholoģiskos aspektus. Tika veikts eksperimentāls pētījums – eksperimentāla spēle ar audioierakstu un tā analīzi. Pētījuma jautājums: kā iegūtā naudas summa ietekmē uzvedības izvēli? Pētījumā piedalījās trīs studentu grupas (10 cilvēki grupā). Pēc eksperimenta notika saruna ar spēles dalībniekiem par viņu pieredzi spēlē, izjūtām spēles laikā, par citu uzvedības novērošanu un pašnovērojumiem.

Rezultāti. Izpētot, kādu motīvu vadīti jaunieši patur vai iztērē iegūto naudu, tika konstatēts, ka šo uzvedību ietekmē tas, kas naudu ir iedevis un cik liela ir naudas vērtība konkrētam jauniešim, kāda ir jauniešu pieredze naudas lietās, kāds ir bijis materiāls nodrošinājums vecāku ģimenē. Vislabāk jaunieši jutās tad, ja saņemtā summa atbilst tai summai, ko jauniešis atzīst kā adekvātu viņam vai jūtas nopelnījis. Eksperiments parādīja, ka sakrālā naudas vērtība var būt daudz lielāka par naudas nominālo vērtību un šādu naudu vairāk uzkrāj nekā tērē.

Secinājumi. Jauniešu finanšu lietpratību psiholoģiskā plānā ietekmē no dzimtas saņemtais vēstījums par attiecībām ar naudu. Jauniešu uzvedību nosaka naudas vērtība – vai tai ir reāla vērtība, vai sakrāla. Vieglāk tiek tērēta vieglāk iegūtā nauda vai nauda, kurai nav sakrālas vērtības. Jo grūtāk nauda tiek iegūta, jo uzmanīgāk tā tiek tērēta. Nauda, kas iegūta tāpat par neko, tiek noliegta, “nepaņemta” vai ātri iztērēta. Ja iegūtā nauda saistās ar patīkamām emocijām, tās vērtība ir augstāka nekā naudai bez emocionāla satura.